

# Spoluzávislosť - Kozávislosť



(rodičov, súrodencov, druhov...)

## Kozávislosť

Dočítali ste sa už, alebo ste už počuli čo je závislosť. Možno rovnako dôležité ako informácie o závislosti je uvedomiť si, že závislosť nie je chorobou len jednotlivca, ale postihuje celú rodinu. Či sa jedná o závislosť dieťaťa v rodine, partnera, manžela, manželky, ktoréhokoľvek blízkeho človeka. Neuvedomujeme si často, ako sa mení naše vlastné správanie, spôsoby komunikácie, naše postoje k postihnutému, k svetu, ako nevedome podporujeme pretrvávajúceho problému miesto toho, aby sme účinne napomohli potrebnej zmene. Toto všetko obsahuje pojem kozávislosť. Pokiaľ sa príbuzní stretnú s konštatovaním, že sa správajú ako kozávislí, prijímajú toto najčastejšie negatívne, ako obviňovanie, nepochopenie. Konanie človeka, jeho postoje a city sú často určované nevedome, motívy nášho správania zostávajú neraz trvalo nevedomé. Práve preto považujeme za potrebné hovoriť o otázke kozávislosti. Poznanie skutočnosti, svojej, aj keď nevedomej, účasti na hre, dáva šancu na zmenu správania a následne celej situácie.

U príbuzných závislého sa postupne znižuje sebahodnotenie, skresľuje sa vnímanie reality, až po jej popretie, akoby človek splýval s vnímaním závislého. Stávajú sa presvedčenými, že sú zodpovední za uspokojenie potrieb chorého, odsúvajú vlastné potreby a ich splnenie do úzadia. Stávajú sa akoby citovým zrkadlom závislého, preberajú jeho pocity nespokojnosti, nešťastia. Kolíšu od prílišnej blízkosti až splývania so závislým po potrebu odlúčenia sa, osamostatnenia, čo prináša zasa pocity napätia, strachu a pocity viny. V konečnom dôsledku prijímajú racionalizácie závislého a pomáhajú mu popierať objektívnu realitu. Dostávajú sa do spletených vzťahov, z ktorých nevedia nájsť cestu. Neraz sa dostávajú do depresí, alebo sú vyčerpaní nadmernou a dlhotrvajúcou

bdelosťou, keď chcú mať všetko pod kontrolou, trpia strachmi, neraz sa sami uchýľujú k užívaniu, až škodlivému užívaniu liekov, alkoholu, prípadne tiež časom siahnu po inej droge.

Kozávislé správanie sa vkradne do vzťahov tak nenápadne, ako samotná závislosť, kozávislosť sa procesom vývoja zhoršuje tak, ako samotná závislosť. Konfrontácia s vlastnou účasťou na závislosti príbuzného je ťažká a bolestná. Obidve strany, závislý aj kozávislý, sa cítia byť obeťami, vinná je druhá strana, nie oni. Napriek tomu sú akoby osudovo spojení. Poznanie vlastnej účasti na vývoji závislosti a jej udržiavaní kozávislým správaním môže pomôcť v prerušení opakovania škodlivého vzorca správania. Proces opustenia spleteného vzťahu so závislým si vyžaduje poznanie, rozhodnutie a odvahu k zmene a jej následkom, ktoré nemusia byť spočiatku ľahko prijateľné. Vo svete sa opakovane vynára poznanie, že aj kozávislý potrebuje k uvedomeniu si vlastného správania a ku schopnosti zmeniť ho terapiou, podobne ako závislý. Pre závislého nie je vôbec jednoduché rozhodnúť sa k zmene vlastného života, opustiť navždy svoju drogu, naučiť sa žiť bez nej spokojne a šťastne, ale ako vieme, dá sa to. Ani pre príbuzného nie je ľahké zistiť, že aj keď nechtiac a nevedome, ale podporoval závislosť milovanej osoby. Ťažko sa vžíva do nového poznania, neraz bojuje so sebou, lebo má pocit, že ak sa začne správať ináč, závislého zrádza, opúšťa. Závislý toto neraz aj takto vníma a vyčíta mu to. Niekedy je neľahké rozlíšiť, kto prežíva ťažšie túto fázu boja so závislosťou, či chorý, alebo jeho príbuzný. Nebojte sa preto, pokiaľ máte závislého v rodine, hovoriť s lekárom, psychológom, terapeutom aj o vlastných pocitoch, pochybnostiach, trápeniach. Je to, alebo by mala byť, potrebná súčasť terapie. Nikto sa nemá prečo hanbiť, všetky city sú človeku vlastné, aj keď na prvý pohľad nevyzerajú príjemne. Práve tých nepríjemných, negatívnych sa človek neraz zľakne, ak ich u seba

objaví. Bojí sa o nich hovoriť, hanbí sa za ne, chce svoju domnelú vinu odčiniť a práve toto je široké pole možností ako dosiahnuť opačný výsledok, ako by sme si želali. Dúfam, že ten-to článok poskytne materiál na zamyslenie sa nad svojimi pocitmi a správaním, pokiaľ má niekto v rodine závislého. Zároveň by mal byť podnetom vyhľadať pomoc a vyrozprávať na vhodnom mieste to, k čomu ste pri vlastných úvahách o sebe a svojom blízkom dospeli.

**MUDr. Hrková Georgína**

Primárka

Pinelova nemocnica Pezinok

## Kozávislosť u rodičov mladistvých drogovovo závislých.

Pováčšine k nám prichádzajú mladiství závislí od rôznych psychoaktívnych látok, najčastejšie od heroínu, v sprievode svojich rodičov. Rodičia sú, ako ľudia vôbec, rôzni a ich správanie pri príchode, ako aj počas liečenia ich detí je menlivé. V každom prípade si vyžaduje cieleňú pozornosť lekára, v nejednom prípade aj cieleňú psychiatrickú - respektíve psychoterapeutickú intervenciu. Oni sami si veľmi často nevedomujú nakoľko sú sami poznačení chorobou svojho potomka, ako táto vplýva na ich život a správanie. Podráždený, rozčúlený, všetko kritizujúci rodič, vyjadrujúci nespokojnosť s procesom prijímania pacienta, liečebným režimom, prístupom zdravotníckych pracovníkov, alebo bezradný, nešťastný, obviňujúci sa, pasívny rodič, donekonečna vychádzajúci v ústrety aj tým najbizarnejším požiadavkám a sľubom pacienta, ani jeden z nich nekoná pod vedomou a racionálnou kontrolou vlastného správania, nevedomuje si ako a prečo koná a správa sa tak ako sa správa. Niekedy prídu rodičia s tým, že povedia niekoľko slov o pacientovi a samovoľne prejdú na vyratúvanie svojich vlastných ťažkostí, trápení, ktorých sú už tak plní, že ich vychrlia na lekára. Toto všetko je vlastne výsledkom spoluagovania rodičov, ktorým miesto toho, aby napomáhali prerušeniu a zmene v závislosti svojho potomka, vlastne podporujú závislosť - je obsahom odborného termínu kozávislosť. Netýka sa len rodičov, ale aj príbuzných, partnerov a blízkych osôb každého závislého.

U rodičov, partnerov, príbuzných ide vlastne o špecifické spôsoby komunikácie a vzorce správania, ktoré sa vytvárajú a pôsobia dlhší čas, zhoršujú sa procesom vývoja tak, ako samotná závislosť. Pokiaľ im povieme, že sa jedná aj o ich účasť na závislosti, vyvoláme v nich často nepochopenie, rozhorčenie, odmietnutie, alebo pocity viny a nešťastia,

presvedčenie, že oni zavinili chorobu svojich detí. Svoje konanie, všetko čo robili a robia, vnímajú ako konanie a správanie vedome cielené na boj proti závislosti svojho dieťaťa a boj o jeho návrat do "normálneho" života. Konanie človeka je však oveľa častejšie ako by to pripustil určované nevedome, nevedomými motívami, citmi, ktoré môžu zostať aj trvalo nevedomé pokiaľ sa neodkryjú, k čomu je neraz potrebná pomoc zvonku. Poznanie, že niekto koná ako závislý sa znáša ťažko, o niečo ľahšie keď sa človeku dostáva zároveň s touto informáciou pocit akceptácie, porozumenia a podpory. Kozávislé vzťahy v rodine prekonávajú podobne ako závislosť samotný vývoj, ktorý vedie k procesu zúženia sociálneho fungovania, osobnej voľnosti, slobody k rozhodovaniu a kompetencii. Rozvinutá kozávislosť má už vlastne kvalitu choroby a tým aj potrebu a právo na starostlivosť a indikovanú intervenciu. Základným vzorcom kozávislosti je závislosť od závislosti blízkej osoby. Má za následok postupne narastajúce vzdávanie sa vlastnej schopnosti rozhodovania a samostatnosti v snahe "pomáhať" závislému. Hlavným kritériom tohto druhu "pomoci" je fakt, že sa ňou ani po rokoch nedosiahne žiadna žiadúca zmena, ktorá by priniesla zlepšenie celej rodinnej situácie, prejavy v konaní a správaní príbuzných sa nemenia, sú rigidné a zintenzívňujú sa.

Konkrétne príznaky kozávislosti podľa odbornej literatúry sú nasledovné:

- Sebavedomie kozávislej osoby je znížené, zúžené, spojené so stálou snahou kontrolovať a ovplyvňovať city, pocity iných aj svoje. Tento príznak vzniká vlastne akoby splynutím kozávislej osoby so závislým, jeho potrebami, pocitmi, čím vníma potom skreslene vlastné pocity, vôľu, potreby.
- Kozávislá osoba je presvedčená, že je zodpovedná za uspokojenie potrieb závislého. Jej "JA" je potlačené na úkor výraznej spojitosti so závislým,

nevníma, alebo potláča vlastné potreby. Súčasne sa až nutkavo vyhýba ďalším vzťahom, aby sa udržala v aspoň určitej citovej istote.

- Kozávislé osoby majú strach v situáciách veľkej intimity, zblíženia, alebo v situáciách odlúčenia, nedokážu určiť hranice blízkosti s druhou osobou. Kozávislý sa stáva akoby citovým zrkadlom závislého, odzrkadľuje jeho pocity a city. Pri zmenách blízkosti obidvoch, dochádza u neho k výrazným kolísaniam pocitov od omnipotencie po pocity nedostačivosti insuficiencie ako aj k zúfalým pokusom udržať si vlastné názory a postoje.
- Kozávislí inklinujú výrazne k spleťtým a komplikovaným vzťahom jednak k závislému, jednak k iným blízkym ľuďom alebo k jedincom s poruchami osobnosti. Udržujú dlhodobo blízky vzťah so závislým a prijímajú jeho projekcie, akceptujú ich. Prijímajú aj jeho racionalizácie, nesú ich s ním a pomáhajú mu tak popierať objektívnu realitu.
- Kozávislá osoba vykazuje najmenej tri z nasledovných znakov:
  - popretie reality
  - depresia
  - nadmerná bdelosť, streh
  - obsecie, obsedantné /nutkavé/ rituály
  - zneužívanie liekov, alkoholu, ev. iných látok.

Kozávislé správanie sa vpláza do vzťahov tak nenápadne ako sa vyvíja samotná závislosť. Ľudia, ktorí sa takto správajú o tom vlastne nevedia. Keď sú konfrontovaní so skutočnosťou, je to pre nich obyčajne veľmi zaťažujúci zážitok. Obidve strany - kozávislý aj závislý sú podľa vlastného vnímania obeťami. "Ten druhý je na vine, že mi je tak zle ako mi je, nie ja." Napriek týmto pocitom, ktoré sú veľmi silné, sú obidve zúčastnené strany osudovo spojené. Kozávislý rodič (partner, manžel, manželka, príbuzný) robí na vedomej úrovni všetko tak, aby zmieril strašné následky závislosti a

pomáhal závislému liečiť sa a vrátiť sa do života - škole, rodine, práci, v sociálnom systéme vôbec. Poznanie vlastnej účasti na vzorci správania závislého v rodinnom systéme, aj keď je bolestné a ťažké, môže účinne pomôcť v prerušení nekonečného opakovania tohoto negatívneho vzorca správania. U partnerov závislých sa stretávame neraz s tým, že po odlúčení a predsavzatí už nikdy sa nedostať do podobného vzťahu je kozávislý po krátkom čase zapletený do veľmi podobného vzťahu. U rodičov sa zasa stretávame s javom, že pri recidíve závislého sa znovu rýchlo dostávajú do rovnakého fungovania a správania ako tomu bolo pri vývoji závislosti ich dieťaťa. Každý kozávislý teda podľa nášho názoru potrebuje skutočne ak nie výslovne medicínsku pomoc, rozhodne klasifikačnú podpornú terapiu.

Sme si vedomí toho, že práca so závislým vždy zahŕňa prácu s rodinou. Je to choroba, ktorá postihuje nielen jednotlivca, ale vždy zákonite celý rodinný systém, partnerský vzťah, vzťahy medzi rodičmi navzájom, medzi súrodencami, vzťahy rodiča k ostatným deťom. Neraz sa pozornosť centruje len na problém, ako konkrétne riešiť problém jediného člena systému, závislého, ostatní zostávajú bokom. Prichádzajú k nám rodičia, ktorí nemajú ani tušenia o tom, že sami zohrávajú nejakú rolu vo vývoji závislosti, alebo majú úplne skreslené predstavy o svojom podiele na vzniku choroby. Považujeme za veľmi potrebné, aby sa aj o tejto oblasti - kozávislosti - hovorilo, informovalo a hlavne aby sa vytvorili možnosti účinnej pomoci postihnutým.

**MUDr. Georgína Hrková**

primárka dorastového oddelenia

PN Philippa Pinela, Pezinok



## **Poznanie**

A nadíde deň uprostred zimy, v januári 1959, keď si Iris Cortneyová napíše do tajného denníka: Je to alkoholička.

Akoby hodnotila tie slová: alkoholička, alkoholička... Odvážila sa zveriť ich strašnej autorite na papieri, jeho neosobnosti. Opovrhujem ňou, neviem sa dočkať, kedy odtiaľto odídem! Ostrý hrot pera zaryla do papiera, keď počula bolestné zvuky, v sprievode ktorých si jej matka vyprázdňovala vnútornosti v záchode pri Irisinej izbe.... Křčovito, bezmocne vracala, vzlykala a vracala, nie a nie prestať. Mám rada aj ju, ACH BOŽE, ČO MÁM ROBIŤ?

Prirodzene, nestalo sa to prvý raz a iste to nebude naposledy, čo Iris Courtneyovú matka vyrušila neskoro v noci, keď sa tackala do záchodu... a tak ďalej.

Iris Coutneyová si dôkladne zapisuje tienistú stránku svojho života - teda tajnú stránku, o ktorej nikdy a pred nikým nehovorí.

Iris Cortneyová sa zohýba pod kuchynskú výlevku, aby vyniesla preplnené vrecko s odpadkami a za ním objaví takú menšiu opileckú skrýšu s prázdnyimi fľašami. Perzia ich akiste chcela vyniesť sama, ale zabudla... v týchto posledných rokoch svojho života tak často zabúdala.

Tri prázdne fľaše od džinu, dve od burbounu, jedna fľaša od whisky, niekoľko prázdnych fliaš od vína.

Ich tvary, rozmery, nálepky sú Iris Cortneyovej dôverne známe, stretávala sa s nimi po celý život.

Hoci je fľaška od džinu prázdna, predsa je dosť ťažká. Gordonov destilovaný londýnsky suchý džin. Na nálepke je tajomná, presná kresba diviaka, má dva kly, drobné zlomyseľné oči...

Iris si pritisne hánky k ústam a potlačí vzlyk.

- Ach, mama. Panebože prečo?

Čo sa týka piva: Zbierku prázdnych pivových fliaš Perzia akiste nepokladá za nič trápne ani hanebné, lebo sa nepokúša schovať tie početné fľaše, ale necháva ich v kuchyni, vidieť ich poukladané na dlážke v kartónových prepravkách, po šiestich, v ktorých ich nosieva. Na každú fľašu je záloha tri centy, a tak ich Perzia svedomito vracia, týždeň čo týždeň do predajne liehovín za rohom. Vrátí prázdne fľaše, kúpi si prepravku so šiestimi plnými, vráti prázdne, kúpi si prepravku... týždeň čo týždeň. Obchod má veľa verných zákazníkov, ale nikto nie je taký verný ako dobre vyzerajúca, usmievavá Perzia.

Prečo Perzia neschováva prázdne pivové fľaše? Už je z nej taká zarytá alkoholička, uvedomí si Iris, že pivo ani nepokladá za alkohol.

Čo si to dovoľuješ? Počuj! Nemáš čo robiť, len špicľovať ma? - kričí rozzúrená Perzia, keď Iris po niekoľkých dňoch váhania konečne zvedie reč na tému Perziinho popíjania. - Špicľuje ma vlastná dcéra... tak ako všetci zvedavci a smradi na okolí. Hádám si ty taká dokonalá?... Taká mravopočestná?... Pozrime sa aká chytráčka!... Ja tu všetko financujem - každý večer stojím do úmoru na nohách v tom hnusnom podniku, kde sa musím usmievať na každého sviniara, čo sa tam dovalí, potľapká ma po zadku, alebo mi dokonca siahne na prsia... a aj vtedy sa musím usmievať, sladko sa usmievať a usmievať. USMIEVAŤ SA, lebo ak sa nebudem usmievať, poletím - čo ty o tom vieš?... Nemáš ku mne trochu úcty... si sebecká... ty nemáš chyby?... Ak sa dozviem, že ma ohováraš pred Maddy,

pred Lesliem, pred známymi, alebo pred tvojím prekliatym otcom - a najmä pred ním - tak ťa vyplieskam po lícach, že ani nebudeš vedieť, kto ťa vyplatil. Vlastná dcéra ma špicľuje... po všetkom, čo som pre teba urobila... po všetkom, čo som pre teba urobila, ty potvora!

**Carol Joyce Oatesová: Horké ako moje srdce, Slovenský spisovateľ, Bratislava, 1994**

### ***Debakel***

Každý odborník na toxikomániu by predvídal, že Malcolmov alkoholizmus ešte vystupňuje Sarinu výbušnosť a pripraví ju o posledné zvyšky sebaúcty. Taktiež by ľahko zistil, že extrémne výkyvy medzi výčitkami svedomia a násilím sú jasným symtómom rozdvojenia osobnosti, čo je klasický prejav alkoholizmu, ktorý sa v súčasnosti už považuje za chorobu. Pokladal by však za sporné pripisovať Malcolmove sklony k násiliu alkoholu? Právom by sa pýtal, či alkohol násilie vyvoláva, alebo ho iba uvoľňuje. Prvotný účinok alkoholu na správanie je totiž správať sa tak, ako mu predtým svedomie bránilo.

Ani Sara, ani Malcolm si neuvedomili, že sa dostávajú do veľmi nebezpečného kolobehu závislosti na alkohole. V triezvom stave bol Malcolm stále ten osľňujúci, veselý, inteligentný muž, do ktorého sa Sara zaľúbila. Mal rovnaký zmysel pre humor, obaja radi varili a zabávali sa. No akonáhle Malcolm začal piť, aby zabudol a potom pil ďalej, aby sa vyhol pocitu hanby, ktorý sa po vytriezvení nevyhnutne dostavil. Keď sa už raz opil, urobil všetko preto, aby zostal opitý čo najdlhšie.

A keď sa z toho konečne dostal, Sara ho opatrovala. Ruky sa mu tak triasli, že ho musela kŕmiť, masírovala mu chrbát a nohy, aby mu netrpeli a kupovala lieky proti kašľu, aby mohol zaspať. Potom bol vždy pokorný a vďačný a ona mu odpúšťala, šťastná, že má opäť toho dobrého Malcolma. A vždy potom, ako Sara tvrdí, nástojil na tom, aby sa pomilovali a tak mu dokázala, že mu odpustila. Hoci ju to často privádzalo do zúrivosti, radšej sa podvolila. Pohrdala preto sama sebou, nikdy však nedokázala pozbierať odvahu a povedať mu, že jej príliš ublížil na to, aby s ním spala. Naopak, tvárila sa tak presvedčivo, ako len vládala, lebo vedela, že odmietnutie jeho pokusu o zblíženie by pre neho bolo dôvodom na ďalší flám.

Keď na druhý deň ráno zišla dolu, našla Malcolma sedieť na gauči, špinavého, zapáchajúceho, neoholeného a v tom istom oblečení ako deň predtým. Objala ho a povedala mu, že ho ľúbi. Rozplakal sa. Obaja si uvedomovali, že je naozaj veľmi chorý. Doktor Farm zariadil, aby doktor Glatt v Londýne v to popoludnie o tretej Malcolma prijal. Ken Matthews dal Johnovi Coleovi deň voľna, aby šiel so Sárrou odviezť Malcolma do Londýna. No keď prišli na Church Walk, Malcolma nikde nebolo - opäť im vykĺzol. Sara prehľadala dom, potom zavolala do miestnej taxislužby, kde jej povedali, že sa dal odviezť k Modrému diviakovi. Našli ho, strčili do auta a bez zastavenia odviezli do Finchley, k doktorovi Glattovi domov.

Vybrali si správneho človeka. Max Glatt je jedným z popredných svetových expertov na alkoholizmus. Bol medzi prvými, ktorí tvrdili, že alkoholik nie je človek, ktorému chýba morálna sila alebo sebakontrola, ale jednoducho chorý človek. Tak, ako ten, komu zistia srdcovú chorobu, sa nemôže liečiť sám, to isté platí pre alkoholika. So Sarinou podporou a po dlhom prehováraní a presvedčaní doktor Glatt konečne dosiahol, že Malcolm si priznal výpadky pamäti i delírium tremens, a presvedčili ho, aby sa dal prijať na kliniku Charter Nightingale v Lisson Grove, v severnom Londýne.

Klinika je súkromná, ako napokon väčšina z tých, kde sa lieči závislosť na alkohole. Hoci každoročne zomierajú tisícky ľudí na choroby súvisiace s alkoholizmom, stále je veľmi ťažké nájsť v rámci celoštátnej zdravotníckej starostlivosti špecialistu na ich liečbu. A vlastne v celej krajine existuje iba šesťnásť takýchto zariadení. Malcolm mal našťastie zdravotné poistenie, ktoré mu stačilo na to, aby na klinike pobudol mesiac. Postupne vytriezvel, zbavil sa toxických látok a každý večer navštevoval stretnutia skupiny Anonymných alkoholikov. Preskúmal svoju minulosť a dôvody, pre ktoré začal piť a dozvedel sa, že alkoholizmus má tri dôležité znaky.

V prvom rade je to choroba. Inými slovami, alkoholizmus nie je neschopnosť zvládnuť veľké spoločenské, citové či fyzické problémy (hoci môžu byť jeho nepriamou príčinou), ale choroba v plnom zmysle slova, ako napríklad zápal pľúc. Zabaliť človeka so zápalom pľúc do plachty a dávať mu obklady na čelo síce môže vyvolať pocit úľavy, ale vylieči sa, až keď sa lieči choroba samotná, nie jej vonkajšie príznaky. Alkoholizmus sa tiež nedá jednoducho vyliečiť riešením spoločenských a citových problémov, ktoré ho sprevádzajú.

Malcolm pochopil aj to, že choroba je progresívna, teda že sa nezastaví v určitom štádiu, ani sa sama nezlepší. Ak sa nelieči, postupne sa zhoršuje. Alkoholici a ich rodiny môžu vkladať nádej do obmedzenia spotreby alkoholu alebo do období, kedy vôbec nepijú, závislosť sa však nevyhnutne prejaví a postupne zhorší.

Pacientov kliniky nakoniec upozornili, že absolútne vyliečenie v skutočnosti neexistuje, lebo alkoholizmus je v podstate chronická choroba. Alkoholik teda, rovnako ako človek, ktorý trpí cukrovkou, musí zmeniť svoj život, aby udržal chronický aspekt choroby v istých medziach. V prípade alkoholizmu to znamená, že už nikdy nesmie piť. Niektorí doktori ešte stále radia

alkoholikom, že si môžu vypiť, pokiaľ sa dokážu kontrolovať. Podľa doktora Glatta a jeho tímu, teória kontrolovaného pitia nie je nič iné iba sebaklam a jediná cesta k uzdraveniu vedie len cez abstinenciu. Aj minimálne množstvo alkoholu stačí na to, aby zaktivizovalo chorobu.

Malcolm prijal názor lekárov z kliniky s nadšením, čo dokazuje aj list, ktorý napísal Kenovi Matthewsovi: "Viem, že som zradil Teba, Saru a mnoho iných ľudí. To, že si priznávam svoju vinu a uvedomujem si zodpovednosť, je súčasťou procesu, v ktorom sa má zlepšiť môj stav. A už sa mi to darí. Fyzicky som sa takto dobre už roky necítil - jedávam ako vlk a cítim sa oveľa lepšie. Program, ktorým sa riadim, je náročný, od rána do večera sme doslova v neustálom pohybe. Ale je to dobrý program a ja som ním naozaj nadšený. Je účinný, čo pozorujem aj na sebe. Cieľom celého kurzu i následnej starostlivosti je, aby sme začali normálne fungovať v živote - a to je aj mojím želaním."

Malcolmovi liečenie pomohlo - bol zdravý a v dobrej kondícii. Doktor Glatt by ho bol rád nechal na klinike ešte trochu dlhšie, ale zdravotnú poisťku mal už vyčerpanú a zdalo sa, že mesiac, ktorý tam strávil, splnil svoj účel. Pre Saru to bol koniec hrozného údelu. Jej trpezlivosť a vytrvalosť sa dočkali odmeny. Podarilo sa jej znovu nájsť muža, do ktorého sa kedysi zaľúbila. Aj vo firme mali radosť z Malcolmovho uzdravenia - v tom čase dostal späť aj vodičský preukaz, a tak sa rozhodli, že mu dovoľia vrátiť sa k predošlej práci. O dva týždne sa Sara a Malcolm v tichosti zosobášili na atherstonskom matričnom úrade.

Medové týždne však, žiaľbohu, trvali len krátko. V Atherstone aktívne pôsobí skupina Anonymných alkoholikov, ktorej členovia sú vyliečení alkoholici a vzájomne sa podporujú na stretnutiach, podobných skupinovej terapii, akej sa Malcolm podrobil na liečení. On však navštívil iba zopár

stretnutí, ktoré mu mali pomôcť pri ďalšom uzdravovaní. Patrick Hanlen, člen spomínanej skupiny sa o Malcolma obával už od prvého stretnutia, na ktoré prišiel: "Prehlásil, že je úplne vyliečený. Každý, kto bol na klinike by mal vedieť, že úplné vyliečenie neexistuje. Že každý exalkoholik sa môže vždy znovu stať alkoholikom a že od závislosti sa neoslobodí, aj keď si myslí, že ju prekonal." Patrick to bral trochu ako chválenie, ale keď sa s Malcolmom neskôr stretol, zistil, že je to vážnejšie a že Malcolm klamal. On i ostatní členovia skupiny ho podozrievali, že má trochu vypité: "Vedel som, že pil. Keď pracujete s alkoholikmi tak dlho ako ja, viete celkom presne, kedy si vypili. Malcolm klamal. Bol v štádiu zapierania - zapieral, že má problém a že znovu pije.

**Jennifer Nadelová: Sara Thortonová - žena, ktorá zabila, Ikar, 1994**

## ***Podhubie pre narkomana***

So svojimi zvieratkami by som bývala celkom šťastná, ak by to nebolo bývalo čoraz ťažšie s mojím otcom. Mama chodievala do práce a otec sedával doma. Zariadiť si zoznamovaciu kanceláriu sa mu nepodarilo. A otec teraz čakal na dajaké iné zamestnanie, ktoré by sa mu páčilo. Sedával v zodratom kresle a čakal, čím ďalej tým viac dostával tie svoje šialené záchvaty hnevu.

Úlohy do školy so mnou robievala matka, keď sa vrátila z práce. Dost' dlho mi trvalo, kým som si prestala pliesť písmená **H** a **K**. Raz večer mi to matka s obrovskou dávkou trpezlivosti vysvetľovala. Vôbec som sa na to nevedela sústrediť, pretože som videla, ako sa otec čím ďalej, tým viac rozčuľuje. Vedela som, čo bude nasledovať: zašiel si do kuchyne po zmeták a zmlátil ma s ním. Potom som musela vysvetliť rozdiel medzi H a K. Samozrejme, že som sa nezmohla ani na slovo. Tak som dostala ešte raz a musela som ísť do postele.

Potom so mnou robieval úlohy on. Chcel, aby som sa dobre učila, aby zo mňa bolo niečo lepšie. Jeho dedko bol totiž hrozne bohatý. Na Východe mal dokonca tlačiareň a aj noviny. Po vojne mu to v NDR všetko znárodnili. A otca teraz hrozne štvalo, že mi to v škole vôbec nejde.

Boli večery, na ktoré si pamätám do všetkých podrobností. Raz som mala maľovať do počtovej písanky domčeky. Domčeky mali byť šesť štvorčekov široké a štyri štvorčeky vysoké. Už som mala jeden hotový a išlo mi to celkom dobre, keď si naraz vedľa mňa sadol otec. Opýtal sa ma, odkiaľ a kam má byť namaľovaný ďalší domček. Od strachu som nebola schopná spočítať štvorčeky a pokúsila som sa to uhádnuť. Vždy keď som ukázala na zlý štvorček, tak mi jednu vylepil. Keď som už iba plakala a nedostávala zo seba jediné slovo, vstal od stola a šiel k fikusu. Už som vedela čo to



znamená. Z kvetináča vytiahol bambusovú tyč, ku ktorej bol priviazaný fikus. A potom mi tak strieskal riť, že by sa z nej dala stiahnuť koža.

Strach som dostávala už aj pri jedle. Keď som sa trošku zakvackala, okamžite som dostala zaucho. Keď som niečo prevrhla, zdral ma. Vôbec som sa neodvažovala dotknúť svojho pohára s mliekom. Už len z toho samotného hrozného strachu sa mi skoro vždy podarilo pri jedle niečo vyparatiť.

Večer som sa vždy otca s nevinným hlasom pýtala, či nepôjde von. Pomerne často chodieval preč, a to sme si potom všetky tri ženské doma vydýchli. Také večery bývali nádherné. Ale keď sa potom v noci vrátil domov, všetko začínalo odznova. Väčšinou mal vypité. Stačilo málo a hneď bolo zle. Hoci aj zopár neuprataných hračiek alebo dajaké pohodené oblečenie. Otec vždy hovorieval, že poriadok je v živote to najdôležitejšie. A keď v noci zazrel niečo neuprataného, vytiahol ma z postele a zbil ma. Potom prišla na rad sestra. Otec nahádzal všetky naše veci na zem a rozkázal nám, aby sme to všetko do piatich minút vzorne upratali. Väčšinou sa nám to nepodarilo, a tak sme dostali ešte raz.

Matka pritom zväčša stála vo dverách a plakala, málokedy sa odvážila brániť nás, pretože by zbil aj ju. Ajax väčšinou medzi nás skočil. Mal veľmi smutné oči a zúfale kňučal. A tak väčšinou otca priviedol k rozumu, pretože aj on, ako my všetci, mal psov veľmi rád. Niekedy síce na Ajaxu aj zareval, ale nikdy ho neuderil.

Aj napriek všetkému som otca ľúbila a dokonca som si ho aj vážila. Pripadal mi lepší a silnejší ako všetci ostatní otcovia v dome. Takže pre mňa bolo úplne normálne, že nás často bájava. Boli aj takí otcovia, ktorí sa opití povalovali po ulici alebo na detskom ihrisku. Tak strašne sa môj otec nikdy neopil. Na sídlisku sa tiež stávalo, že z okien vešiakov lietaval nábytok, ženy kričali o pomoc a končievalo to na polícii. Také zlé to u nás nikdy nebolo.

Môj otec matke stále vyčítal, že veľa míňa. Ale pritom zarábala iba ona. Keď sa niekedy odvážila povedať mu, že väčšina peňazí aj tak padne na jeho pijatiku, ženské a auto, už bol oheň na streche.

Svoje tri myšky som často brávala na pieskovisko. V ihriskovom poriadku nebolo nič písané o tom, že "myši sú zakázané". V piesku sme im stavali chodbičky i jaskyne a nechávali sme ich tam behávať.

Raz poobede mi jedna myška utiekla na trávnik, na ktorý sme nesmeli stúpiť. Už sme ju nenašli. Bola som z toho smutná, ale utešovala som sa tým, že vonku sa jej určite viac páči ako v klietke.

A práve v ten večer prišiel otec do detskej izby, pozrel sa na myšiaciu klietku a mňa prekvapilo, že sa spýtal: "Ako to, že sú tu iba dve?" Netušila som žiadne nebezpečenstvo a dokonca mi to pripadalo aj smiešne, že sa na to pýta, pretože otec nemal rád myši a stále hovorieval, že by som ich mala dať preč. Vyrozprávala som mu, ako mi myš na pieskovisku utiekla.

Otec na mňa pozeral ako šialenec. Hneď som vedela, že bude vyvádzať. Začal na mňa revať a biť ma. Zúrivo ma bil, a ja som nemala kam utiecť, pretože som bola uväznená v posteli. Ešte nikdy ma tak veľmi nemlátíl. Myslela som si, že ma zabije. Keď začal biť aj sestru, inštinktívne som sa snažila skočiť k oknu. Myslím, že by som asi vyskočila z toho jedenásteho poschodia.

Ale otec ma chytil a hodil späť na posteľ. Matka ako vždy stála vo dverách a plakala, ale ja som ju vôbec nevidela. Všimla som si ju až vtedy, keď sa vrhla medzi mňa a otca a búšila doňho pästami.

Bol úplne celý bez seba. Bil ju a ona cúvala na chodbu. Išiel za ňou. Pokúsila sa utiecť do kúpeľne a zamknúť za sebou. Ale otec ju chytil za vlasy. Vo vani bolo ako každý večer namočené prádlo. Na práčku sme sa vtedy ešte

nezmohli. Otec strčil matke hlavu do vane. Akosi sa jej podarilo vykĺznuť. Nevieť či ju otec pustil alebo sa vykrútila.

Otec, biely ako smrť, zmizol v obývačke. Matka išla do šatníka a obliekla si kabát. Bez jediného slova odišla.

To bol asi najstrašnejší okamžik môjho života, keď matka len tak, bez toho, aby čokoľvek povedala, odišla z bytu a nás tam nechala. Najprv som si myslela, že otec sa znovu vráti a bude nás ďalej mlátiť. Ale v obývačke bol pokoj, bolo počuť len pustený televízor.

### **Christiana F.: My deti zo stanice ZOO, Oldag, Ostrava, 1995**

#### ***V poradni***

O štyridsaťpäť minút sedela uplakaná pani Segschneiderová v čakárni saalheimerskej protidrogovej poradne. Pani Walhauserová mala s niekým pohovor, preto musela chvíľu čakať.

Niekoľko rokov chodila pani Segschneiderová sama alebo s manželom okolo tohoto zreštaurovaného starobylého domu s hrázdеныmi stenami, na ktorom bola mosadzná tabuľka s nápisom "Mládežnícka a protidrogová poradňa". Pýtala sa sama seba, čo tam vnútri tí poradcovia asi robia. Podľa jej názoru v Saalheime ne- boli nijakí narkomani. "Nanajvýš tak medzi ľuďmi z Keltskej ulice," podotkol raz, len tak mimochodom jej manžel.

Keltská ulica bola páľčivým sociálnym miestom Saalheimu. Tvorilo ju sedem výškových domov na okraji mesta, v ktorých žili na minimálnom priestore mnohohodetné rodiny nezamestnaných, vysídlení z východu, žiadatelia o azyl a ľudia, ktorí sa už niekedy dostali do rozporu so zákonom. V očiach Saalheimčanov nepatrila Keltská ulica do Saalheimu. Asi pol tucta

spolupracovníkov "Oddelenia pre mládež" navštevovala pravidelne túto časť mesta.

Po dvadsiatich minútach čakania pozvala pani Wallhausenová pani Segschneiderovú do kancelárie, ponúkla jej stoličku oproti svojmu písaciemu stolu, otvorila bočné dvere a objednala čaj.

"Vyzeráte, žeby ste tiež pokojne jeden zniesli", usmiala sa na pani Segschneiderovú.

"Áno, ďakujem."

Pani Segschneiderová zopla prsty tak silno, až jej hánky obeleli. Potom rozprávala trhano, o Klausovi, ako ho včera dopravili do nemocnice, o tom, ako ho s celou rodinou navštívili, o nádeji, vlastne o istote, ktorú v nej Klaus vyvolal, a potom, celá v slzách o poslednom telefonáte doktora Holzera. Ďalej už nič neviem," skončila celkom zúfalo. "Som úplne hotová."

Akýsi mladý muž priniesol na podnose čaj a šálky. Mlčky nalial obom ženám, a potom odišiel.

"Musíte sa vnútorne aj navonok od Klausu odpútať," povedala poradkyňa ticho. "Nesmiete z jeho problému urobiť svoj vlastný, ináč vás to strhne do jeho priepasti. Vlastne, už do nej padáte. Namočil vás do takmer nezaplateľných dlhov, spravil z vás i z vášho manžela batôžky nervov, ktoré nie sú schopné existovať bez drog. Pretože aj alkohol a vaše pilulky sú drogy. Váš Wilfried pije zrejme viac, než je vhodné. Vaša rodina sa nachádza na spoločnej ceste do pekla. Zastaviť sa to dá len vtedy, keď aspoň jeden z vás zostane stáť nohami pevne na zemi."

"Ale," zahabkala pani Segschneiderová, "čo mám urobiť pre Klausu? Nemôžeme sa nečinne prizerať, ako sa trápi. On umrie, možno už aj dnes. Keby ste ho tak boli videli včera v nemocnici!"

Pani Walhauserová potriasla hlavou.

"Ak mu Roland priniesol správnu drogu, bude sa mať Klaus dobre. Na drogách možno žiť dlho, alebo správnejšie - s drogami sa umiera veľmi pomaly. Klaus má možnosť voľby. Doktor Holzer mu ponúkol alternatívy. Môže sa rozhodnúť pre život bez drog, môže si od nich odvyknúť, a potom sa podrobiť vhodnej terapii, alebo môže zomrieť. Je to však jeho rozhodnutie, nikto iný za neho rozhodnúť nemôže. Ale vy, vy a váš manžel máte právo na vlastný život. Nesmiete si ho kvôli Klausovi zničiť, ináč sa stanete jeho komplicmi, budete takí istí ako on. Vysvetlite to aj manželovi. Okrem toho máte aj druhé dieťa, nepľnoleté, za ktoré ste zodpovední."

Pani Segschneiderová sa pousmiala.

"O Wilfrieda si nerobím starosti, aspoň čo sa týka drog. Viete, Wilfried vôbec nie je ten typ..."

Zasekla sa. Niečo si pripomenula. Niečo veľmi konkrétne. Spomenula si na úradníka Hasnera, keď sa jej pri prvej návšteve opýtal, či má Klaus problémy s drogami. Vtedy sa pousmiala, presne tak ako dnes a povedala: "Klaus vôbec nie je typ narkomana."

Potlačila spomienku a povedala: "Wilfried je iný ako jeho brat. Je otvorenejší, samostatnejší. Keď má problém, neudrží ho v sebe. Vybuchne ako bomba."

"Myslíte, že by to dokázal," pýtala sa ďalej jemne pani Walhauserová, "myslíte, žeby Wilfried skutočne dokázal prísť dnes za vami so svojím problémom? A boli by ste schopná ho vypočúť?"

Iný obraz preletel myšliou pani Segschneiderovej.

Sedela v kuchyni a plakala. Wilfried prišiel, položil jej ruku na plece a ticho niečo hovoril. Vôbec nepočúvala, čo jej syn hovorí. "Daj mi pokoj!" kričala na neho. Aj túto spomienku potlačila.

Nemôžem zabudnúť na Klauša! Je to predsa moje dieťa!"

"Ani vám netvrdím, že by ste mali na neho zabudnúť. Musíte si však udržať od neho odstup, aby ste sama mohli žiť, žiť ako človek."

"Klaus povedal, že musí páchať zločin, lebo potrebuje drogy, že musí ísť na..." pani Segschneiderová sa zarazila a zahryzla si do pery.

"...musí ísť na štrich," doplnila pokojne pani Walhauserová.

"Musíte žiaľ vychádzať z toho, že to robí už dávno, pravdepodobne už celé roky. Drogy sú drahé. Narkoman za ne vydá denne až tisíc mariek. Dvadsaťtisíc mariek, o ktoré okradol vašu rodinu je z jeho pohľadu len kvapka v mori."

"Ale treba pre neho niečo urobiť," skríkla zhrozená pani Segschneiderová.

Pani Walhauserová chvíľu mlčala.

"Len sám Klaus môže niečo pre seba urobiť," povedala potom. "Môže vyhľadať poradňu. Tu v Saalheime, alebo kdekoľvek inde. Tam nájde pomoc, ktorú potrebuje."

"A keď to neurobí?"

"Potom umrie. Musíte pochopiť, že to už nie je váš problém, to je len a len Klausov problém. Nikto nemôže nútiť iného človeka žiť. Ak Klaus chce skutočne žiť, má svoju šancu."

"Viete, čo vlastne žiadate od matky!?" zašepkala pani Segschneiderová.

Pani Walhauserová smutne prikývla.

"Moja jediná dcéra zomrela na drogy."

Pani Segschneiderová zdesene hľadela na poradkyňu.

"Vaša dcéra," zajachtala. "Ako sa to mohlo stať! Ste predsa v protidrogovej poradni. Vyznáte sa v tých problémoch."

Pani Walhauserová pokrčila plecami. "Niekedy dokážeme lepšie pomôcť cudzím ľuďom ako tým, ktorí sú nám najmilší.. Vtedy som tu ešte nepracovala. Poradkyňou som sa stala až vtedy, keď som začala bojovať o dcérin život."

Obe ženy dlho mlčali.

Pani Segschneiderová zrazu zdvihla hlavu a tvrdo povedala: "Čo mám podľa vás urobiť?"

"Musíte sa naučiť opäť žiť," prehovorila poradkyňa vážne. "Naučte sa žiť v nových, ťažších podmienkach, v rodine s ťažkým narkomanom, to značí, naučte sa žiť s otvorenou ranou. Je to ťažké, ale možné. Konkrétne to znamená, že nesmieme utekať od svojich problémov, napríklad tak, že sa v rodine nebudete spolu rozprávať, že budete len drepieť pred televízorom a hľadať únik prehltaním práškov. Najdôležitejšie je, že sa nesmiete schovávať pred ľuďmi. Potrebujete pomoc druhých. Čím viac sa začnete izolovať, tým to bude ťažšie, lebo nikto vám nebude vedieť pomôcť. Musíte sa rozprávať s ľuďmi, aj o Klausovi."

Pani Segschneiderová musela myslieť na Wesselovú. Mohla by jej nejako táto zvedavá susedka skutočne pomôcť?"

Pani Walhauserová hovorila do myšlienok pani Segschneiderovej. "So svojím problémom nie ste vo svete osamotená. Je veľa rodičov, ktorých deti sú narkomani. Niektorí sa navzájom skontaktovali, vytvorli skupiny,

ktoré sa pravidelne stretávajú. Delia sa navzájom o svoje starosti a skúsenosti. Na stretnutia si niekedy pozývajú aj protidrogových poradcov alebo terapeutov. Žiaľ v týchto skupinách často chýbajú otcovia. No, čo sa dá robiť? Nieкто musí začať, aspoň jeden musí stáť pevne na zemi, aby prelomil ten čertovský kruh. Lebo len ten, čo pevne stojí, dokáže byť oporou pre potkýňajúceho sa."

Pani Walhauserová podala ponad stôl pani Segschneiderovej akýsi papier.

"Je tam niekoľko adries podobných krúžkov rodičov," povedala. "Moja jediná konkrétna dnešná rada: Zatelefonujte niekomu z nich. Žiaľ, najbližšie takéto skupiny sú až v Gießene. V Saalheime v tomto smere nie je nič." Po prestávke trpkو doložila:

"Zato ale máme najkrajšie obnovenú stredovekú fasádu v celom Hornom Hessensku."

**Anatol Feid: V sedemnástke narkomanom, Alfa konti, Bratislava, 1998**



## **Anonymné rodiny**

Pomaly som začala pociťovať potrebu niekomu vyliť svoje srdce. Henrieta. Zatúžila som po nej. Dohovorili sme si schôdzku a začalo sa načúvanie. Rozprávala som jej a rozprávala. Vyrozprávala som jej všetko, čo sa stalo od tej chvíle, ako od nás odišla.

A vtedy prišla Henrieta s návrhom.

"Pod' so mnou a zostaň u mňa pár mesiacov. Zoznámim ťa s anonymnými rodinami."

"Anonymné rodiny? Čo to preboha je?"

"Je to združenie rodičov drogovovo závislých detí. Schádzajú sa každý týždeň a vymieňajú si vlastné skúsenosti. To, čo mi tu ty rozprávaš, to je príbeh ženy, ktorá je na všetko sama. Rodičov, ktorí majú dieťa ako vy vášho Davida. Schádzajú sa, delia sa o svoje skúsenosti, úprimne sa vyznávajú zo svojich pocitov, nedostatkov, ale tešia sa aj z drobných úspechov. Nejde o to, že dostávajú rady a sú podrobovaný kritike odborníkov. Nie, oni radia sami sebe. Oni samotní sú odborníkmi. Nikto nevie lepšie ako oni, čo je to drogovovo závislé dieťa."

Zostala som paf. Naraz som sa videla na ulici so sadrovým domčekom, kde som vlastnou krhličkou zalievala vlastné muškáty. "Prestaň s tým", povedala mi vtedy Gerry. "To, čo robíš je škandál pre nás všetkých."

"Pre koho?"

"Pre všetkých rodičov drogovovo závislých detí."

"Všetkých rodičov? A kde sú?"

"Neviem, skrývajú sa. Hanbia sa, namiesto toho, aby sa spojili a chránili sa pred hlúposťami, aké robíš ty."

"U vás v Amerike sa teda spojili?", spýtala som sa.

"Áno", prisvedčila Henrieta, "pracujú v skupinách po desiatich až pätnástych ľuďoch. Vychádzajú z toho, že nie je choré len dieťa, ale aj oni samotní. Že svojmu dieťaťu pomôžu jedine vtedy, ak sa sami uzdravia.

V Amerike som zostala štyri mesiace. Prvé dva mesiace u Henriety, ktorá ma potom zoznámila so svojou priateľkou z "AR", Irenou. Skupina, ktorú viedla, mala iba deväť "chlapov": Irenu, dva manželské páry - Sandy a Boba, Annu a Mika, dve rozvedené ženy Bellu a Ernu, ktorých bývalí manželia nechceli chodiť, pretože to považovali za nezmysel. Schádzali sa raz týždenne a mali aj plán telefonického spojenia, pre núdzové prípady. V prvý večer mi skrátene porozprávali svoje osudy.

Irena bola slobodná matka. "Ale teraz už nie som, pretože môj syn sa zastrelil."

Sandy a Bob - pätnásťročná dcéra, prostitútka, závislá od heroínu. "Len to skúste dostať ju z rúk tých číňanov."

Anne a Mike - dvaja synovia na heroíne. „Niekdedy si myslíme: keby už boli konečne mŕtvi..."

Viera - syn, ktorý sa z handrára stal priekupníkom: "Kúpila som si búchačku, až ho raz stretnem, tak ho odprasknem."

Shirley - dcéra v ústave: "Poznamenaná na celý život, má za sebou tridsať pokusov o samovraždu a ja len čakám, kedy sa jej to konečne podarí, až potom začnem opäť žiť".

Bella - dcéra na heroíne: "A ku všetkému má decko, ktoré prišlo na svet už v závislosti od drog."

Erna - traja synovia: "A všetci traja heráci - v rôznych štádiách závislosti."

Mojou prvou reakciou bolo: "Pane Bože, čo tu vlastne ja robím? O Davidovi radšej nebudem ani hovoriť." Simonovi (manželovi) som napísala: "Som tu už šesť týždňov, absolvovala som šesť večerov. V priebehu dňa

hovorím s jednotlivými členmi skupiny a znovu študujem literatúru o AR. Aj pri večerných zhromaždeniach si vždy prečítame kúsok, jeden z dvanástich bodov programu. Je to zvláštna vec, ale až včera som pochopila ten prvý krok. Vieš predsa, ten bod, v ktorom sa hovorí: "S istotou sme si hovorili, že sme zodpovední ľudia a máme teda aj povinnosť urobiť všetko, čo je v našich silách, aby sme svojmu dieťaťu pomohli k zdravej a ľudsky dôstojnej existencii. Chceli sme odpoveď na jednu jedinú otázku: ako môžeme svoje dieťa zmeniť a sformovať ho podľa svojich predstáv, k svojmu obrazu? Nerobili sme snáď všetko, bez toho, že by došlo k očakávanej zmene? Pokúsili sme sa to docieľiť vážnymi rozhovormi, kázaním, doprosovaním sa, sarkazmom, vyhrážkami, rôznymi obmedzeniami, zadržiavaním vreckového i podplácaním, telesnými trestami, a to všetko len preto, aby sme ich konštruktívne ovplyvnili. Ale konečným výsledkom bol chaos v rodine, hádky, slzy, obviňovanie otca, matky, bratov, sestier, priateľov, školy, polície, vlády. Nech sme skúsili čokoľvek, všetko to viedlo len k nepriateľstvu a vzpurnosti. A pretože sme sa v myšlienkach zaoberali len našim "problémovým" dieťaťom, zanedbávali sme našu vlastnú zodpovednosť. Keď teda spätne hodnotíme svoje pokusy a vlastné absolútne nezdary, keď počúvame skúsenosti iných členov AR, ktoré sú prekvapivo rovnaké a podobné tým naším. Musíme sa zmieriť s faktom, že tvárou v tvár životu sme bezmocní a že sme nezvládali svoj vlastný život. Skúsili sme všetko, všetko, to znamená: všetko mimo odvrátenia pozornosti od nášho dieťaťa a jej obrátenia k nám samotným". Vtedy som potrebovala ten hnev, keď ma David kopol a odvrhol, aby som sa od neho dokázala odpútať. Ale poznanie, že som úplne bezmocná, znamenalo aj počiatok zmeny v mojom vlastnom živote.

To bol prvý krok, potom druhý, tretí, bolo ich dvanásť a ja som ich jeden za druhým pochopila. Koľkokrát som len volala: "Som bezmocná!" A napriek

tomu som nikdy nepomyslela na to, že ja sa musím uzdraviť. Nie, podľa mňa mal vyzdraviť David a mne by sa potom samo od seba začalo dariť lepšie. Teraz som to pochopila: sama musím vyzdraviť. To znamená, že sa plne musím sústrediť na seba samú, na svoje vlastné správanie, na vlastný spôsob odreagovávania. Nesmiem plánovať za iných a rovnako sa nesmiem dať manipulovať alebo dávať ovládnuť pocitmi viny a strachu. Inventúru som musela vykonať sama za seba, nie za Davida. AKO SOM NA TOM TERAZ? Toto boli moje chyby, toto nedostatky. Viem, že som ich urobila, ale nemám na nich vinu. Bolo to ľudské. To som tiež povedala aj Shirley, keď sa zrútila a plakala: "Všetko je to len moja vina! Keby som nebola odišla od svojho muža a nemala priateľa, moja dcéra by vyrastala v normálnej rodine a nikdy by nezačala fetovať..."

"Prestaň s tým sebaobviňovaním, Shirley! Ty nie si vinná, si iba človek..."

Simonovi som napísala: "Je to ľudské teplo vo vnútri skupiny, čo dáva človeku pocit, že nie je sám. Všetci máme rovnaký problém, nerozprávame si ho rovnakým spôsobom, ale je to stále rovnaký príbeh. Stále rovnaký boj, rovnaký žiaľ, rovnaké reakcie. A napriek tomu sme každý iný, pochádzame z rôznych spoločenských vrstiev. Bob je zubár a Mike robotník v lodeniciach. Shirley je učiteľkou a Viera čašníčka. Jedni mali deti veľmi skoro, druhí veľmi neskoro. Jedni si ich želali, iní nie. Pokúšali sme sa nájsť v týchto príbehoch červenú niť, ale rozhodne sa nedalo povedať, že drogovovo závislé dieťa pochádza z tých a tých rodín. V mojej skupine je osem úplne odlišných rodín. Ja stojím prirodzene mimo, analyzujem iba vlastnú minulosť a nemôžem sa preverovať praxou, keď je teraz David tak ďaleko. Prirodzene, že reagujem na jestvujúce situácie, ale to nie sú moje situácie, aj keď sa do nich dokážem vžiť. Akonáhle sa vrátim do Holandska, založím podobnú skupinu - spoločne s tebou? - pretože som spoznala, že je možné rozumne žiť aj napriek nevyriešeným problémom, ktoré so sebou

pre rodinu prináša drogovu závislé dieťa. A za tú krátku dobu, čo som tu, spoznala som ešte niečo! Pamätáš sa na Bellu, čo má dcéru heráčku a ešte k tomu aj vnučku. Pracovala tak usilovne v našej skupine, že nemala čas viesť život svojej dcéry. Všetka zodpovednosť tak padla na dcérine plecia. To dievča konečne dostalo príležitosť rozhodovať sama za seba a rozhodla sa pre detoxikačnú kúru. Chce si odvyknúť! Prirodzene, že sa zatiaľ nedá povedať, ako to dopadne, ale pre Bellu a jej dcéru je to nová perspektíva a dokonca sa zdá, že sa zlepšil aj ich vzájomný vzťah..."

Prípada Bella mi dal podnet na nadviazanie stykov s inými rodičovskými skupinami. Bola som zvedavá, či aj tam zaznamenali nejaké priaznivé výsledky. V okolitých mestách som ich navštívila dokopy štrnásť. Osoby, s ktorými som sa stretla, vždy si na mňa urobili čas a pozvali ma na schôdzku skupiny. Zhromažďovala som informácie a po ďalších šiestich týždňoch som dospela k prvým opatrným záverom; ktoré som napísala Simonovi.

A nielen Simonovi, aj Gerry, pretože aj tej som začala písať o svojich skúsenostiach. Zo začiatku reagovala veľmi nepriaznivo. "Prirodzene rada počujem, že tam v Amerike skladajú ruky do lona, ale pochybujem, že ja sama by som sa chcela podieľať na činnosti podobnej skupiny. Prečo aj? Prečo by som sa mala sústreďovať na vlastnú záchranu? S Benom je to také zlé, že vôbec nemám chuť budovať niečo pre seba samotnú. Chodím ho navštevovať a to je všetko. Musím konštatovať, že jeho choroba sa nelepší. Necíti potrebu opustiť ústav. Vyhovuje mu tamojšia starostlivosť. Keď čítam čo píšeš o ľuďoch zo svojej skupiny, vždy si myslím: majú odvahu. Lenže ja ju už nemám, a preto so mnou už nepočítaj."

**Yvone Keulusová: Matka Davida S., narodeného 3. júla 1959, Panoráma, Praha, 1990**

## ***Obet', a predsa nie drogovu-závislá***

Moja štrnásťdenná dovolenka sa musela zmeniť na päťtýždňovú, päť týždňov na päť mesiacov a päť mesiacov na nekonečný čas. Pozerala som sa na syna, ktorý sa mi pred očami menil na prízrak bez vôle žiť. Vôľa k životu však začala vyprchávať aj zo mňa. Bola som na konci so silami. Chodila som po byte ako tieň. S vypätím som vyprala a ožehlila Janove košele a uvarila mu nejaké jedlo. Ješ' sme však takmer prestávali. Povzbudzovali sme sa iba kávou. Pili sme ju zo zúfalstva. Nezaspali sme bez liekov. Martin sa túlal čoraz častejšie. Aj niekoľko dní sme nevedeli, kde je.

- Nevládzem už, Jan. Nevládzem sa pozerat', ako mi umiera pred očami. Ja sama som už celkom na dne!

- Nič netrvá večne, Alin. Dôležité je, aby sme ho mali stále pod dohľadom, aby sme vedeli, čo robí, aby sme mu boli nablízku, vytrvalo ma posilňoval.

- On s tým neprestane sám od seba.

- Ja viem.

- Prečo nič nerobíme?

- Ale čo?

- Aj iní ľudia majú také problémy...

- Aj oni sú bezradní.

- Prečo niečo nerobí spoločnosť?

- Kto je to spoločnosť?

- Štát predsa, nie?

- Každý je zodpovedný sám za seba. Nikoho nemôžeš nútiť, aby žil podľa tvojich predstáv..

- Ale on sa potrebuje liečiť!

- Nikoho nemôžeš donútiť liečiť sa, keď nechce! Pochop to Alin, konečne. Je to tak a my to nezmeníme.

- To je tá vaša demokracia, sloboda? Každý si môže robiť čo chce, však? I keď ubližuje sebe aj iným.

- Túžiš sa vrátiť domov?

- Nechcem už čakať, Jan, nevládzem.

- Musíme čakať.

- Na čo čakať. Videl si, ako nám pomohli lekári, vidíš, ako nám pomáhajú naši známi, už dávno nie sme spoločenská atrakcia, dávno nás už zavrhlí, sme celkom sami, prejdú na druhú stranu, keď ma vidia na ulici. Musíme niečo robiť, my dvaja musíme niečo robiť. Na koho chceš čakať? Na toho tvojho pánaboha?

- Alin...!

- Prepáč. Prepáč mi Jan. Nevieť, naozaj už neviem čo so sebou robiť. Martin nechce žiť. A keď nechce žiť môj syn, nechcem žiť ani ja.

- Martin je ťažko chorý, ale uvedomiť si to musíme predovšetkým my. Potrebuje nás obidvoch. Keď nebude nás, kto ho bude držať za ruku, Alin?

- Ale čo preňho robíme, Jan?

**Betty Oechiesová - Ľuba Hajková: Drž ma za ruku, Vydavateľstvo HaH, Bratislava, 1996**

## **Juliška**

Podľa čísla účtu sme zistili novú Dávidovu adresu, nedokázala som ho však navštíviť. Okrem toho, doma sa vyskytol nový problém. Juliška nám došla povedať, že sa ubytuje u svojej kamarátky. "Jej rodičia s tým súhlasia, pretože chápú, že to pre mňa doma je na nevydržanie. Sú veľmi milí, dá sa s nimi veľmi fajn rozprávať."

"Ale Juliška, miláčik... Dávid je predsa preč. Teraz to už bude naozaj iné."

"Dávid bol už tak často preč ale vždy sa vráti a všetko pokazí. Koniec koncov čo na tom záleží, či som doma alebo nie?"

"Juliška, bez teba to jednoducho nezvládneme. Vždy si taká múdra, vždy v správnu chvíľu hovoríš tie správne veci. Pane Bože, ja už aj zabúdam, že si vlastne ešte len dieťa."

"Veď vy dvaja ma ani nevidíte. Ani nevieš, že aj ja sa trápim. Všimáte si len to, že rozumne rozprávam. Ale tie múdrosti by vám mal povedať každý, kto vás vidí vyvádzať. Vari si len nemyslíte, že je to med lízať byť Dávidovou sestrou?"

V škole mi už hovoria Juliška - Fetiška, ale ja s tým predsa nemám nič spoločné. Nikto ku mne nechce prísť na návštevu, vlastne, keď je Dávid doma, ani sama si netrúfam nikoho pozvať. Musela by som sa od hanby prepadnúť, alebo keby videli teba, ako chodíš uplakaná... Najhoršie zo všetkého však je, že vy dvaja večne hovoríte len o Dávidovi a o mne sa nikdy nezmeníte ani slovom. A o Bramovi a Josinke. Deti, aby sa len rýchlo, rýchlo najedli a šup s nimi do postele. Myslíte si, že ma to baví? V tejto rodine musí byť niekto závislý od drog, aby si zaslúžil trošku pozornosti?"



Bože môj... Juliška - Fetiška... Musí byť človek závislý od drog... Niečo mi preblesklo hlavou... "To sa u nás človek musí najprv prizabiť, aby mu bola venovaná pozornosť!" Práve túto výčitku som vmietla do tváre matke, po bratovej havárii. Človek musí byť najprv...

"Juliška, zaprosila som, "dopraj nám ešte jednu šancu. Vieme, urobili sme toľko chýb. Aspoň jednu by sme mali napraviť. Zostaň pri nás, prosím ťa. Musím sa o tom porozprávať s ockom, aj ty si s ním pohovor. A sľubujem ti, že už nebudem behávať za Dávidom. Naozaj som sa dostala už veľmi ďaleko. Teraz sa musí on sám postarať sám o seba. Nesmie byť príčinou tvojho odchodu z domu."

"On tou príčinou nie je," povedala, "tou príčinou ste vy dvaja! Prirodzene, že to nie je žiadne lízanie medu mať brata závislého od drog, ale oveľa horšie je, keď má človek rodičov, čo sa tým nechávajú zničiť..."

**Yvone Keulusová: Matka Davida S., narodeného 3. júla 1959, Panoráma, Praha, 1990**

### ***Brat***

Keď sa potom v posteli prevaľovali z boka na bok, ale nemohli zaspáť, prehovorila zrazu tichúčko pani Segschneiderová: "Ako si to vlastne myslel, že si pre Klauusa urobil všetko? Nikdy si sa nestaral o jeho výchovu. Všetko si to nechal na mňa. Mal si v hlave len svoj postup v zamestnaní." Pustila sa do tichého plaču. "Vždy si ho dokázal len kritizovať." Vzlykla a skríkla: "Vôbec nič si pre Klauusa neurobil. Nedokážeš urobiť nič pre nikoho iného! Ty len žiadaš, žiadaš, žiadaš!"

"Samozrejme!" Pán Segschneider vyskočil z postele. Jeho tvár bola červená od alkoholu, jeho oči iskrili a hlas mu preskakoval. "Od človeka treba veľa vyžadovať, ak má z neho niečo byť! Aj odo mňa veľa vyžadovali! Ty však dokážeš len rozmaznávať, rozmaznávať, rozmaznávať! Teraz konečne vidíš, kam si s tým Klausom dovedla. Kolegovia sa mi vysmievajú. Vieš ty, čo to pre mňa znamená? Neviem, ako im pozrieť do očí. Mám strach chodiť do práce. Až sem si to šťastlivo dopracovala!"

V spálni stál zrazu Wilfried, trochu sa kolísal. "Keď nechcete, aby ľudia o vás hovorili, nemali by ste tak revať," povedal ironicky. "Počul som vás až na ulici."

Pán Segschneider sa zhrozene zahľadel na svojho syna.

"Ty si pil?"

Wilfried sa uškrňal. "Jasnačka, že som pil." Mal problémy s artikuláciou. "To predsa robí v našej šťastnej rodinke každý. Naše posledné východisko!"

Pán Segschneider hrozivo podošiel k synovi.

"Čo to tu hovoríš?"

Wilfried položil otcovi pravú ruku na rameno, aby si udržal odstup: "Nedotýkaj sa ma!"

Zdesene civela pani Segschneiderová na manžela a na syna. Stáli proti sebe, akoby sa hneď chceli začať biť. Boli rovnako vysokí, pätnásťročný syn bol takmer mohutnejší než otec, obaja mali červené tváre od množstva vypitého alkoholu. Po chvíli potriasol pán Segschneider hlavou, akoby chcel z nej čosi striasť. "Čo si to povedal? Čo bolo vždy tak? Teraz láskavo dovoľ, aby sme sa rozumne porozprávali." Hlas pána Segschneidera znel opäť pevne a vyrovnané.

Wilfriedov úškrn bol čoraz širší. "Rozumne rozprávali?" opíčil sa po otcovi. "Odkedy sa dá s tebou alebo s mamou rozumne porozprávať. Viete len driemať pred televízorom." Wilfriedov hlas bol pokojný, takmer jemný. "Preto sa Klaus musel rozprávať so mnou, niekedy aj celé dlhé večery, keď bol znechutený z vašich blbých hlodov." Posledné slová mu nebolo dobre rozumieť. "Ja som mu však nedokázal pomôcť. Mal som vtedy len trinásť rokov."

Segschneiderovci zhrozene civeli najprv na seba, a potom na syna.

"Znamená to," pán Segschneider veľmi ťažko vyslovoval slová, "znamená to, že si celý čas vedel, že Klaus... celý čas...?"

Wilfried pomaly prikývol, jeho úškrn posmutnel, v tvári sa zjavil údes.

"Prečo si nám nič nepovedal?" šepol pán Segschneider zarazene.

"Komu z vás by som to mal tak asi povedať?" Wilfried vyčkávajúc pozrel na otca.

"Vari tebe, lebo ty všetko zariadiš? Myslíš si, že keď vypustíš zo seba tie silácke slová, že sa všetko vyrieši samé od seba. Všetko vybavíš, všetko zorganizuješ! A pritom nič nechápeš!" Wilfriedov hlas žaloval.

"Čo si podnikol odvtedy, čo vieš, že Klaus má problémy s drogami? Jediné, čo som od teba počul, bolo to hlúpe:

Ja to zariadim! Klausovi si zakázal drogy a myslel si si, že preto ich prestane brať. Prečo si aspoň raz nepoložíš otázku, prečo vlastne začal Klaus brať drogy? A keď si zistil, že Klaus si prd robí z tvojich zákazov, nasával si jedno pivo za druhým."

Wilfried pomaly otočil hlavu k matke, ktorá strpnuto sedela v posteli. "Alebo som mal hovoriť radšej s tebou? Od chvíle, keď Klaus nechcel, aby

si mu pri kúpaní umývala chrbát, keď prestal behať s každou blbosťou vyplakať sa k tebe, začala si užívať pilulky na upokojenie! Niekedy naozaj neviem, kto je vlastne narkoman, Klaus alebo ty."

"Tak moment, moment!" zamiešal sa do toho pán Segschneider. "Nestrpím, aby si sa takto rozprával s mamou!" Nadýchol sa a sadol si. "Tvoja matka potrebuje z času na čas nejakú tu tabletku na spanie, to je všetko. Podobné tabletky užíva predsa mnoho ľudí. A keď si ja občas dám jedno pivo, to je predsa celkom niečo iné, ako keď..."

Teraz zase Wilfried prerušil otca.

"Príležitostne, jedno pivo! V kuchyni sú štyri fľaše, ktoré si vypil dnes večer, neboli tam, keď som odchádzal. A čo sa týka maminých piluliek, pre tvoju informáciu: Tie biele sú na spanie, ale tie červené, to sú silné pilulky na upokojenie, ktoré dostať len na recept špecialistu."

"Čo vieš o tabletkách?" opýtal sa pán Segschneider posmešne.

Wilfried sa teraz opäť uškrnul, akoby mu robilo dobre, že môže ušetriť otcovi ťažký úder. "Viem to, lebo s tými červenými pilulkami sa v škole obchoduje. Niektoré typy ich pravidelne kradnú svojim starým." Prerušil sa, a po chvíli ešte dodal.

"V súčasnosti je kurz rovných šesť mariek za kus:"

Pán Segschneider vytreštil oči na syna, jeho manželka klesla na vankúš a prevalila sa na bok. Wilfriedovi zrazu klesli ruky pozdĺž tela a povedal bezradne:

"Tá sračka pravdepodobne pomáha. Keby som si nebol dal jednu, nikdy by som nemal odvahu na takúto diskusiu s vami."

Otočil sa a chcel ísť do svojej izby, ale otec ho zdrapil za plecia, vťahol dnu a povedal takmer úpenlivým hlasom: "Wilfried, chceš tým povedať, že si už niekedy, myslím tým, že si drogy... Počúvaj ma, Wilfried, povedz mi pravdu, aby si nie tak... ako Klaus. Wilfried, keď mi povieš pravdu, pomôžem ti dostať sa z toho. Sľubujem ti to. Zariadim to..." Preľaknuto zmlkol.

Wilfriedov hlas bol tichý a zatrpknutý.

"Viem, dokážeš to zariadiť. Ale nerob si starosti. Ja si to tiež dokážem zariadiť. Len sa spýtaj mamy. Čo stále hovorila, keď som prišiel za ňou s dákym problémom? Nevieš? Vždy povedala: Si už predsa taký samostatný. Si naša jednička."

Wilfried mal v očiach slzy, keď sa zrazu rozkričal: "Má pravdu. Tak dobre, ako ty, tak si to veru dokážem zariadiť aj sám!"

Vytrhol sa otcovi a vybehol po schodoch nahor.

Pán Segschneider kričal za ním: "Je ti aspoň jasné, že ty si všetkému na vine? Ty sám! Keby si bol otvoril ústa, nič by sa nebolo stalo. Asi ste tam hore drogovali obaja! Mám toho dosť! Nechcem vás viac vidieť ani jedného!"

**Anatol Feid: V sedemnástke narkomanom, Alfa konti, Bratislava, 1998**

## **Katarzia**

"Nebudem hovoriť o všetkom, čo som za tie dva roky pekla prežila. Bolo to priveľmi nešťastné, priveľmi zúfalé. Ale nosím to v sebe a bráni mi to žiť. Nedokážem z toho vyvodiť záver. Nie som schopná vysvetliť, ako sa narkoman dokáže oslobodiť od drogy. Napriek všetkému, čo som prežila a videla, nebudem môcť nikomu poradiť a už vôbec neviem určiť dajaký návod...

Ľudia mi naháňajú strach. Sú takí bezcitní k narkomanom... zlí, krutí. Myslím si, že v nich spoznávajú seba. Majú pred sebou horšiu tvár svojej prirodzenosti. Droga totiž odkrýva ľudskú mľandravosť.

Zakrátko dcérini kamaráti zaplavili byt. Prišli, aby vysadili, ale nedarilo sa im. V tých chvíľach sme sa pobrali preč, von z Paríža, často všetci spolu. Celé tri roky som žila medzi narkomanmi.

Narkomani sú klamári, kradnú, sú pokryteckí, nedbanliví, neúprimní... Prostituuju. Ničia seba i svoje okolie. Ľudia sú presvedčení, že nemajú pevnú vôľu, že keby chceli, dokázali by sa z toho dostať. Majú vraj príliš ľahký život, sú rozmaznaní a keby poznali tvrdú prácu alebo vojnu...

Mýlia sa. Narkomani sú vážni pacienti. Ľudia v mutácii... Menia sa a pritom o tom nevedia. Z hľadiska ich politicko-spoločenských názorov ostávajú akýmsi ľavicovým alebo naopak extrémne pravicovým krídlom. Donekonečna omieľajú tie isté heslá. Sú ovocím doby, deťmi svojich rodičov. Tvrdia to, čo rodičia, nie to, čo si sami myslia.

Našťastie! Pretože ak by mali vlastný názor, nefetovali by a najskôr by nám rozbili hlavy... Sú manipulovateľní, ale v inom zmysle...

Predovšetkým peniazmi... Šialene túžia po peniazoch... Zlaté teľa jestvuje... A oni žijú iba preň. Žijú iba pre peniaze, uctieľajú ich, zbožňujú ich. Vedia, že za všetkým sú peniaze, že za drogu môžu vymeniť všetko. Žiť s

narkomanom znamená žiť s peniazmi, mincami, bankovkami, šekmi, cenami tovaru, s tečúcim prúdom peňazí, žiť v ich dočasnosti, v nedostatku, v hojnosti. Všetko závisí od najbližšej dávky. Peniaze sú ako pravidelný príboj, vyčerpáva ich a je posvätný. Pre každého. Je to životná sila, motor života. I ja som sa naučila biť o peniaze, klamať, chrániť ich zubami nechtami... Ako zlodějka... Nerozumela som sama sebe.. ved' poznám iné hodnoty...

A potom majú ešte jednu vášeň... Sú zaľúbení do ihly, do striekačky... Heroinisti - praví junkeri, nepoznajú normálny sexuálny život, lepšie povedané sex u nich nesúhlasí s pohlavím. Heroín zničil sexuálnu potenciú a rozvinul istý druh perverznosti. Sex má jedinú tvár u chlapcov i dievčat.

Má podobu jemnej, ostrej, tenkej, svietivej, kovovej ihly, ktorou do ich tela vpichujú prášok zohriaty a rozpustený v lyžičke nad plameňom. Hrajú sa s vlastnou krvou. Nadšene hľadajú na ružové chuchvalce farbiace heroín. Pokým vydržia... Po ničom inom netúžia. Myslia iba na drogu, uvažujú či je kvalitná, odkiaľ ju majú, koľko stála, ako účinkuje... Prípady tých, ktorí sa predávkovali, poznajú naspamäť, ale vzrušuje ich to. Stačí, že sa dozvedia o smrti kamaráta a už zvyšujú dávku. Naopak, ak s tým chce niekto v ich okruhu prestať, robia všetko pre to, aby ho vrátili späť. Alebo naňho zabudnú, zavrhnú ho. Heroín je ich osud, myslia iba naň, túžia iba po ňom. A pritom chcú prestať. Keď ich droga upokojí, tvrdia, že si viac nezoberú. Sú rozhodnutí vzdať sa jej, vedia, koľko ich stojí a ako im komplikuje život. V takých chvíľach uvažujú triezvo a súhlasia s tým, že droga je špinavosť. Keď som to videla u Laury, aspoň spočiatku, robila som si nádeje. Ale pritom ako účinok drogy slabol, začalo jej byť zima a zháňala novú. Chýbala jej a radšej by zomrela pri vpichu, než by vydržala bez nej.

A ako vyzerali ich telá? Je neuveriteľné, ako svoje telo ľúbia a pritom sa k nemu tak macošsky správajú. Ako k predmetu, na ktorom môžu vyskúšať

účinok liekov. Každý narkoman ovláda zloženie liekov, je pochodujúca lekárneň. Niektorí zvracajú a to ich teší, tvrdia, že sa vnútorne očistia. Nehovoria o tom, že im droga ničí pečeň. Nehovoria o tom, lebo to nevedia, neuvedomujú si to. Chorú pečeň majú predsa iba dospelí. Ich telo, to sú predovšetkým žily. Modrá sieť, mapa žíl. Iba jedno ich trápi, ako vniknúť do cievneho systému. Tí, čo sa boja polície, vpichujú si ihly do dásien. Kde sa dá... Hľadanie tých najneuveriteľnejších miest na tele sa mení na hru. Heroín im odoberá chuť do jedla. Jedia málo a zle. Prejavuje sa úbytok kalcia, kazia sa im zuby. Pichajú si akoukoľvek striekačkou, i starou, použitou, je im to jedno. Mávajú časté infekcie, abscesy, rany sa zapalujú. A heroín opäť bolesť utíši. Pokožka sa vysušuje, predčasne starne. Keď to zistia, rozhodnú sa odísť inam, von do prírody..."Áno, podme preč. Je tam božsky." Vezmú všetko čo majú, pobalia zásoby a odídu. Vždy sa nájde opustený dom známych, ktorí o ničom ani netušia, alebo dobrodinec, ktorý sa ulútosť. Hrajú sa ako deti, vávajú sudy v tráve, ale dlho nevydržia. Sú to staré, vyčerpané deti, sú na konci síl. Vracajú sa do domu, zavrú sa, stiahnu okenice, pretože neznesú svetlo..."

Odmlčala sa. Vo vrecku sukne hľadala vreckovku.

Slzy prišli už v úvode, hneď ako začala čítať. Najskôr som si myslel to, že má podráždené oko, že ju svrbí tvár. Ale potom som zbadal mokré líca a slzu, ako steká po nose. Veľmi plakala, slzy stekali v prúdoch, už ich neutierala.

"Slzy mi neprekážajú... Aspoň sa mi ulaví... je to ako kúpeľ."

"Obliekali i maľovali sa odvážne a neviazane, až im človek závidel. Chlapci rovnako ako dievčatá. Narkomani sú monštranciou vyzdobená droga. Nič nie je pre nich dosť dobré, vzácne, drahé, nápadné, farebné, bláznivé... S drogou v tele vyzerajú ako blázni, ako rozžiarení šialenci. Správajú sa vyzývavo nápadne. Voňavkujú si telá, voňavkujú vlastne opiáty. Pohľad na nich je strhujúci, keď sa kamsi chystajú. So smiechom vyjdú z domu, na



sebe množstvo priveskov, trblietavých náramkov. Ako na jarmoku... Späť sa vracajú zimomriví, mascara im steká po lícach, šaty majú pokrčené, pančuchy zhrnuté, opätky zlomené. Vidno, že utekali. Nemajú ľahký život. Všade striehne polícia, záťahy. Občas sa porania, lebo sú slabí, lebo sa ponáhľajú, aby boli čo najskôr doma. Dokážu ozaj hrdinské kúsky... s telom, ktoré požiera droga, s telom, v ktorom sú napadnuté pľúca, srdce, žľazový systém. S tým telom dosahujú rekordy. Túžba ich ženie vpred a energie neubúda, naopak, rastie. Chcela som zistiť, ako je to možné. Ale neprišla som na to."

**Marie Cardinal: Iná láska, Motýľ, Bratislava, 1994**